

A KERESZTÉNY PEDAGÓGUS TÜKRE

„Amilyen mélyről szólok, olyan mélyen érintem meg a másikat.”

(Simone Weil)

Minden a pedagóguson múlik

Egyetemes vélemény, hogy a nevelés-oktatás legdominánsabb tényezője a pedagógus. Iskoláimat úgy kezdtem, hogy az első négy évfolyamon összevontan tanultunk. Mégis tanáraim közül – beleértve későbbi egyetemi oktatóimat is – leghálásabban Mária néni, elsős tanító néniemre emlékezem vissza. A „hangos órák” az órarend negyedrészt tették ki, de ha szemem becsukom, ma is látom – öt évtized távlatából –, ahogy a táblára rajzolja a „görbebotokat” és a „cicafarkakat”, a betűformálás alapelemeit. – Mi volt Mária néni titka? Ehhez jutottam közelebb, amikor rábukkantam Simone Weil idézett gondolatára. Mária néni nagyon mélyről, nagyon mélyen érintett meg bennünket.

Fontos a pedagógus elméleti tudása, módszertani ötletessége, de mindez édeskevés hivatásának betöltéséhez. – Első tanári évemben amikor fogadóórán egy aggódó édesanyának be akartam számolni gyermeke elég gyöngye matematika eredményeiről, ő megelőzött. Rám nézett, és ezt a kérdést tette fel: „Tanár úr, szereti a gyerekeket?” – És azóta – lassan harminc éve – erre a kérdésre keresem a választ. Gyakran felidéződik bennem az édesanya fájdalmas, vádló s egyben kérdő tekintete: az ő szeretett gyermekében én valóban semmi mást nem látok, csak egy buta diákot?

A következőkben arról szeretnék tanúságot tenni, hogy a keresztény iskolában fontos ugyan az elkötelezett pedagógiai program, a módszertani igényesség, a hittanóra, az esztétikus osztálydekoráció, de mindezek csak kellékek. A keresztény nevelés alfája és ómegája az, hogy ezen „díszletek között” hiteles pedagógusok játszásként szerepüket. Ellenkező esetben hiteltelenségükkel (hitelenségükkel) egyszer s mindenkorra lejáratják az Evangéliumot.

Még pontosabban azt szeretném bemutatni: a pedagógust – akármilyen fenntartású iskolában tanít –, kereszténysége hogyan segíti, hogy „mélyről szólva mélyen érintse meg”, formálja azokat, akiket Isten rábízott.

1/ Miért tanítok?

Csak megélhetésemet biztosítja a tanítás? – Ebben az esetben két értékkel élek vissza: egyrészt az igazsággal, másrészt diákjaimmal. A tanárnak nagyon kell szeretnie tantárgyát és diákjait. Kecskeméti diákéveim jutnak eszembe, amikor Jochs Pipi bácsival távcsövön a Hold krátereit csodáltuk, vagy amikor Fazekas tanár úr a botanikus kertben az élet csodájáról mesélt nekünk. A kráterek méreteit és a növények latin neveit bizony már réges-rég elfelejtettem, de a két jó öreg ragyogó szeme, sugárzó tekintete végig kíséri életemet. Találón fogalmazza meg Einstein: „Aki nem tud gyermeki szemmel rácsodálkozni a világra, az lelkileg halott.” Nehéz az említett kétféle szeretetet egyensúlyban tartani. Szükségszerűen kudarcot-kudarcra halmoz, aki erre nem képes. Látnom kell, szeretnem kell a matematika káprázatosan szép rendszerét, de végtelen sok türelem is kell diákjaimhoz, akik bizony a matematika szeretetéből kezdetben vajmi keveset sejtenek meg.

Tudásomat akarom fitogtatni? – Ezzel félműveltségemet áruolom el. Találón mondta valaki: „Félek az egy-könyves emberektől.” Valóban az egyoldalú, felszínes közéletnél lehet illúzióm szellemi nagyságomról. De ha valaki valóban művelt, az egyre tisztábban látja, hogy mennyi mindent nem ismer, és egyre alázatosabb lesz. Hadd álljon itt az idős Newton vallomása: „Úgy érzem magam, mint egy kisgyerek, aki az óceán partján kagylókkal és kavicsokkal játszogat. Talál érdekesebbeket is, de előtte az egész óceán ismeretlen.” Vessük szívünkbe ezt a vallomást, váljunk ilyené, neveljünk ilyen fiatalokat! – Mint a csillagok, ők is örökké ragyognak, akik az igazságot többre becsülték, mint életüket. Csak egy valakire mutatnék rá, Morus Tamásra. Kivégzése előtt derűvel figyelmeztette a bakót: „A szakállamra vigyázz, mert az nem felségsértő.”

Jól esik középpontban lenni? A tanítás alaphelyzete, hogy a pedagógusra szegeződik harminc-negyven szempár. Roppant veszélyes ennek deformáló hatása. Az első kísértés, hogy az igazság birtokosának képzele magát, holott éppúgy keresője annak, mint az elemista kisdiaák. A második károsodás: elbizakodottságában elveszíti kritikai érzékét, nevetséges figurává válik. A harmadik torzulás: úgy eltelik önmagával, hogy feladja a becsületes önművelést. Ennek következtében pedig egyre inkább nyekergő verklként, unottan fog tanítani. A negyedik: kivész belőle az alázat, hogy lehajoljon diákjaihoz, és törekedjen őket megérteni, felemelni. És a legszomorúbb: bravúrosan helyet cserél Istennel, ő maga a középpontba kerül, Isten pedig a perifériára szorul.

Szeretek „elevenek és holtak fölött” ítélni? – Mappámban négy toll közül három pirosan fog, egy pedig kéken. Amikor a matematika dolgozatokat javítom, a jó eredményt természetesnek veszem, de elképedek, amikor valami hibát találok: „Hát hogy lehet ezt eltéveszteni?” És könnyen rám szorul a maszk: én vagyok, aki eldöntöm, hogy mi igaz és mi hamis. Lassan az igazság fölöttinek képzelem magam, tehát mindent bírállok, mindent bonckésem alá veszek, csak egyetlen valakit nem érhet kritika, s ez természetesen én vagyok. A pedagógus számára azért is komoly kísértés a gög, mert tudását, tapasztalatát diákjaiéhoz méri, és itt fix, hogy ő a befutó. De megeshet: úgy véli, hogy elsőbbsége abszolút skálán is fenn áll. A tanár számára „a kortárs csoport” referenciája még fontosabb, mint a diákok számára.

Személyes sikereket, elismeréseket hajhászok? – Természetesen fontosnak tartom a tanulmányi versenyeket, a felvételi eredményeket, de ezek abszolutizálása már hamis. Saját pályámon igazán fontosnak azt a küzdelmet tartom, amikor például egy olyan fiút korrepetáltam, aki az egyik nap megértett, megtanult anyagot másnapra elfelejtette, és másnap újra kezdtük a tanulást. Büszke vagyok arra a süketnéma tanítványomra, aki szájról olvasva jutott el az érettségiig. Ma is példaként tekintek azokra a mozgássérült tanítványaimra, akik nem voltak képesek írni, s az érettségien fejből diktálták a feladatok megoldásait. Jaj annak a tanárnak aki a látszatokat a valódi értékek elé helyezi! Úgy gondolom az egyetlen hiteles mérce az, ha megnézem, hogy egy diákot honnét hová lehet eljuttatni, majd pedig megállapítom, hogy ezért én becsületesen, következetesen mit tettem meg.

Diákjaim érvényesülését szolgálom? – „A tudás hatalom.” – Mivel ezt annyiszor halljuk, félő, hogy elfogadjuk ezt a féligazságot. Kétségtelenül nehéz diákjainkat tanulásra készíteni. E közben hangoztatjuk, hogy az életben „Kegyetlen a létért való küzdelem!”, „Vértezd fel magad erre a harcra!”, és még mondunk sok ehhez hasonlót. De ha így gátlástalan karrieristákat nevelünk, akkor többet ártunk, mint használunk. Aki megszerzett tudásával másokat megaláz, és másokon átgázol, az magasra hág ugyan a számlétern, és szépen gyarapítja bankbetétjét, de vesztesége sokkal nagyobb. Kihal belőle a szolidaritás, minden emberi kapcsolata tönkremegy, tökéletesen megnyomorodott, boldogtalan lesz. Tanítványainkat nem törtetésre, hanem harmonikus életre kell nevelni – amelyben természetesen helye van a teljesítménynek, az eredményességnek is, de nem mindenáron.

2/ Csak informálni akarok, vagy formálni is?

Rengeteg bajt okoz az információ bálványozása. Ha egy diákot információval túlterhelünk, nem lesz érkezése gondolkodni. (Talán adott köröknek épp ez az érdeke?¹) Másrészt mindaz, amiről valaki tudomást szerez, kötelezi is egyfajta felelősségteljes életre, és ha ezt nem valósítja meg, csak parazsat gyűjt a fejére. Harmadrészt a pusztán értelmi belátás még soha senkit nem tett jobbá. Milyen drámaiak Pál apostol szavai: „Nem azt teszem, amit szeretnék, hanem amit gyűlölök.”²

Találón írja Pál, hogy sokan csak azért hallgatnak meg valakit, hogy fülüket csiklandoztassák. Ez a pótcselekvés legnagyobb akadálya annak, hogy valaha is megváltoztassák romlott életüket. Még keményebbek Jézus szavai: „Gyöngyeiteket ne szórjátok setések elé!”³ Azaz ha valakit meggyőzéssel, imádsággal nem tudunk kiemelni cinizmusából, az legszentebb értékeinkből is csak gúnyt fog űzni. Tehát a keresztény pedagógusnak nemcsak magvetés a dolga, hanem a befogadó föld porhanyítása, öntözése, gyomtalanítása is.

Egy ismert szólást most így alkalmazok: „Az igazság kötelez!” – A megismert igazság fényében kell, hogy diákjaink hitelesebben lássák önmagukat, indítékot kapjanak életük megjobbítására, közelebb kerüljenek Istenhez, valamit megsejtsenek az örök boldogságból. – Ha mindebben segítjük őket, valóban az „Igazság” munkatársai vagyunk.

Segítenem kell diákjaim önismeretének fejlődését. Mivel magunkat soha nem láthatjuk kívülről, szükségszerű elfogultságunk, tehát legkevésbé magunkat ismerjük. Egy remete szerint, ha valaki olyannak ismeri magát, mint amilyen valójában, ez nagyobb, mintha négy napos halottat támasztana föl. Szomorú tény, hogy mindent meg tudunk magyarázni magunknak. Az önismeretben csak nagyon lassan haladhatunk előre, ezért fontos minden lehetőséget megragadni. A pedagógus kötelessége, hogy ragyogó példaképeket állítson tanítványai elé, ezekhez mérjék magukat! Szent Ágoston így buzdítja híveit: „Az a híd, melyen a szentek áthaladtak, nem szakadt le, az a forrás, amelyből ők ittak, nem apadt el. Kövessük őket!” Amikor pedig negatív példák kerülnek elő, diákjainkat szembesíteni kell azzal, hogy az ördög most sem alszik, hasonló kísértéseknek, bukásoknak ők is ki vannak téve. (Azért biztatásként hozzátehetjük: de az angyalok sem alszanak.)

Növelnem kell diákjaim lelkiismereti érzékenységét. XII. Pius pápa a XX. század vétkének a bűn iránti érzék elvesztését nevezte.⁴ Az a liberális gondolkodás, amely a jogot „megtisztította” az erkölcsi elemektől, a nürnbergi pernél zsákutcába jutott. A jogpozitivizmus alapján nem lehetett volna elítélni azokat, akik „parancsra cselekedtek”, hisz pusztán jogilag a „parancs” felmentette volna őket. Tehát mégiscsak van erkölcsi rend, van bűn, ami alól semmilyen jogi fikció nem oldozhat fel. Hogy mi jó és mi rossz, mi erény és mi bűn, azt nem én mondom meg, hanem az Örökkévaló kodifikálta. Rá kell mutatnunk, hogy mindaz a tudás, melyet tanulóink elsajátítanak, évezredek kincse, öröksége. Mi azért látunk messzebb, mert óriások vállán állunk. Ez egyrészt hálára és alázatra kötelez, másrészt a kapott örökség továbbadására.

¹ Tévedés ne essék: a memoriterek és a lexikális tudást józan mértékben abszolút fontosnak tartom.

² Rómaiakhoz 7,15b

³ Máté 7,6

⁴ Discorsi e Radiomessagi VII. (1946) p. 288

Isten nélkül eltorzul az ember. Egyértelműek Pál szavai: „Ami ugyanis megtudható Istenről, az világos előttünk, azt maga Isten tette számunkra nyilvánvalóvá. Mert ami benne láthatatlan: örök ereje és isteni mivolta, arra a világ teremtése óta műveiből következtethetünk.” (vö. Róm. 1,19-20) „Aki pedig megtagadja az Úr szolgálatát, azt Isten kiszolgáltatja ocsmány ösztöneinek.” – folytatja az apostol. A világ rendezettsége, pazar szépsége, a szívünkben élő végtelen vágyak Istenre utalnak. Mindezt meg lehet tagadni, lehet áltatni magunkat az „abszolút szabadság” illúziójával, de amikor az ember kijózanodik, rájön, hogy a gonosz becsapta, kifosztotta. Isten helyett nem az „abszolút szabadság”, hanem ocsmány ösztönei vezérelték. Minden tanítás előtt alázattal kérjük a Szentlélek világosságát: „Add, hogy a természetben és az emberi életben fölfedezzük a teremtő Atya nagy szándékait!”. Csak ezen szándékokat felismerve, követve őrizhetjük meg emberi méltóságunkat, érhetjük el célunkat.

Az igazságkereső megízleli az örök boldogságot. Gyönyörűen vall erről Ágoston: „Kitüntetésre, vagyonra, szerelemre lihegtem, és te, Uram, mosolyogtál rajtam. Keservesen keserű nehézségeket szenvedtem e sóvárgás tüzeiben, és te annál kegyesebb voltál, minél kevésbé engedted, hogy édesnek ízlelhessem, ami nem te vagy.”⁵ Kitüntetés, vagyon, szerelem, ... semmivé foszlanak! Ami pedig mindörökre megmarad: az Örök Igazság és Szépség. Aki az Igazságot keresi, az ezen az úton indul el. A bűn által megrontott ember nem sokat törődik az igazsággal, szépséggel; csak birtokol és pusztít. Akit a hasznosság irányít, az nem látja meg egy erdő önmagában való szépségét, csak arra gondol: hány köbméter fát tudna innen kitermelni és eladni. Nem látja meg egy állat gyönyörűségét, csak azt nézi, hogy a mézárskéken hány kiló hús lenne belőle. Ezzel szemben akit az igazság vezet, az fölfedezi a dolgok önmagukban rejlő szépségét. Úgy lát, ahogy az örökkévalóságban fogunk mindent látni, ahogy Isten látta a világot a teremtés hajnalán. Ezért íratta sírkövére Newman bíboros: „Ex umbris et imaginibus in veritatem.”⁶

3/ Egyértelmű számomra a hit elsőbbsége?

Fontos a természettudományok kísérletező tanítása, fontosak az egzakt matematikai bizonyítások. De ezek a teljes valóságnak csak töredékét fogják át. Amikor egy diák valamit rosszul mond, s utána azzal mentegetőzik: „Azt hittem, hogy így van.”, akkor könnyen rávágjuk: „Ezt tudni kellett volna, hinni a templomban kell!” A tanár tévedése itt nagyobb, mint diákjé! A hit sokkal egyetemesebb, mintsem, hogy be lehetne szorítani a templom falai közé!

Teljesen tudománytalan, ha csak azt fogadjuk el igaznak, ami kísérleti körülmények között megismételhető, ami mérhető, ami kiszámolható. A legfontosabb dolgok, mint például a születés, a halál egyszeriek. Anyaság, szerelem, hűség, megbocsátás – és még vég nélkül sorolhatnánk – nem ragadhatóak meg számokkal.

A tudomány korlátoltságáról találó Heidegger megállapítása: „Valójában nagyon korlátolt az, aki nem látja a tudomány korlátjait.” Micsoda naivitás húzódik meg azon vélekedés mögött, hogy „Majd a tudomány minden kérdésre megadja a végleges választ.” – Az ötvenes években egy népgyűlésen az ateista agitátor fennszóval hirdette, hogy ő biológusként mikroszkóppal vizsgálja az anyagot, de Istennel még így sem találkozott. Erre egy bölcs paraszt bácsi a következő választ adta: „Ha én bugylibicskámot belevágom a csizmámba, a csizmadia bizony nem fog abból kiugrani.” A „tudományos ateizmus” hangoztatása teljesen üres szólam: logikai képtelenség Isten nem-létét bizonyítani. – Amikor fenegy tudományosságunkat hangoztatjuk, jusson eszünkbe Heisenberg nem sokkal halála előtt tett vallomása: „Életemben nem a fizika volt a legfontosabb, hanem azok az emberek, akik körülvettek.”

Hit és bizalom nélkül érték nem születet. A kutató akár több évtizedes verejtékes fáradozásához az a hit ad erőt, hogy mindennek van elégséges oka (ezt soha nem lehet bizonyítani), s reméli, hogy neki ezt az okot sikerül megfejtene. Bármelyikünk tudásának több mint kilencven százaléka arra épül, hogy elhisszük mások kutatásait, mások leírásait

⁵ Vallomások, VI. könyv 6. fejezet, 9. pont

⁶ „Az árnyék- és látszatvilágból az Igazsághoz jutott.”

akár földrajzi, akár történelmi tényekről legyen szó. – Tetszetős állítás, hogy „minden relatív”, de ez zsákutcába vezet. Aki ezt vallja, az önmagával meghasonlik, hisz abszolút igazsággént állítja, hogy minden relatív. Az emberi lélek az abszolútumra szomjas. Ha ez eltűnik a látóhatárról, az ember saját pillanatnyi ösztöneinek, vágyainak játékszerévé válik, és az élet kultúrája helyébe a fogyasztás, a pusztítás „a halál kultúrája” lép. Fájdalommal és ugyanakkor találóan fogalmazza meg Joseph Ratzinger: „Az élet iránti gyűlölet a Teremtő tagadásából fakad.”

Hit és bizalom nélkül a közösség életképtelenné válik. A tanár előbb idézett szava azért is félrevezető, mert a „hit” szót egy rossz sejtésre játssza rá. Ha két ember Istenbe és egymásba vetett hite, bizalma elég erős, tudnak dacolni minden ártó hatalommal. A gyümölcs pedig az örök boldogságra megérlelő ötven-hatvan éves hűséges házasság. Van ennél szebb itt a földön? - Az emberi kapcsolatok lehetetlenné válnak, ha a hit és a bizalom helyébe valamiféle kísérletezési hajlam, bizonyítási kényszer lép. Az utóbbi törekvés tragédiáját rajzolja meg Arany János Tetemrehívás c. balladája. Amikor édesapám arról mesélt, hogyan jutott haza a Don-kanyar tragédiája után, ezt mondta: „Nem a fizikai erőnlét döntött. Azok jutottak haza, akiket vártak itthon, ők nem adták föl.” Egyedül remény tartotta életben a haláltáborok foglyait, vezette haza a hadifoglyokat.

Az istenhit a legteljesebb nyitottsággal ajándékoz meg. Aki nem hisz, az elzárkózik a teljesség elől. Ezért fogalmazza meg Aquinói Szent Tamás: „A hitelenség az ember lényével áll ellentétben.”⁷ Egy legenda szerint a teremtés után Isten lejött a földre, maga köré gyűjtötte az állatokat, mindegyiktől megkérdezte, mi a kívánsága, s azt nagylelkűen teljesítette. Amikor Ádám panaszosan megkérdezte, hogy ő miért maradt ki, Isten így válaszolt: „Fiam, az állatokat a föld számára teremtettem, ezért itt teljesítem kívánságaikat. De te az én gyermekem, az ég gyermeke is vagy. Legnemesebb kívánságaid nálam, az égben fognak teljesedni.” - Mennyire hamis tehát az a valláskritika, amely a hitben valamiféle beszűkülést, értelemről való lemondást, tabuk által való megnyomorítást lát.

A tökéletesség útja: fenntartás nélkül Istenre hagyatkozni. Természetesen Isten létének értelmi elfogadása nem sokat jelent, hisz ezt a mércét az ördögök is megütik (mivel tökéletes szellemi lények, nem is tudják tagadni Isten létét). Még az is kevés, hogy tekintélyét elfogadom. Ezt a talentumát elásó szolga is megtette, és sorsa mégis örök kárhozat lett. Az a hit, amelyről itt beszélünk, Ábrahám hite, aki kész volt fiát feláldozni, mert hitte, hogy Isten képes Izsákot feltámasztani.⁸ Ez a hit Péter apostol hite, aki egész éjszaka hiába halászik, semmit nem fog, de Jézusnak ezt mondja: „A Te szavadra kivetem a hálót.”⁹ Pedagógus hivatását az tölti be tökéletesen, akitől diákjai elleshetik, hogy vannak olyan célok, amelyekre érdemes az egész életet rátenni.

4/ Érték számomra a tekintély és az engedelmesség?

A „porosz iskola” elleni háború hamis emberképre és társadalomképre alapoz. Amikor célkeresztjét a tekintélyre és az engedelmességre irányítja, olyan értékeket támad meg, amelyek nélkül nem lehet élni. Az engedelmesség értékének első tagadója a „Non serviam!”¹⁰ jelszó kiadója nem más, mint Lucifer. – És aki előtt meghajlik minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban, az Jézus, aki engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. A keresztény pedagógiában tehát az engedelmesség és a fegyelem nem pusztán eszköz ahhoz, hogy tanítani lehessen, hanem abszolút nevelési cél.

Tekintély: a többlet tapasztalat kötelez. Diákjaimmal vitorlástúrán Siófok kikötőjében tartózkodtunk, amikor erős vihar kerekedett a kis medencében. Ők el kezdtek agitálni: „Hajózzunk ki, most aztán dölne a hajó.” Csak derültem ostoba kérésükön, és tovább csodáltuk a félelmetes hullámokat. Ha szavazást rendelék el, majd az egyöntetű „pozitív” eredmény után kihajózzunk, és a „nagy buli” két gyerek életébe kerül, ki a felelős? – Egyetlen szavazó sem felelős a két halálért, egyes-egyedül én! Erkölcsi kérdésekben, ténykérdé-

⁷ Summa Theologiae II-II. qu 10 a 1 ad 1

⁸ Zsidókhöz 11,17-19

⁹ Lukács 5,1-11

¹⁰ „Nem szolgálok!”

sekben nem lehet szavazni! Márpedig itt ténykérdés volt, hogy a nyolcas-kilences erősségű szélben a „Kalóz” típusú hajó felborul-e.

Engedelmesség nélkül üres szólam a szeretet. Amikor jegyespárokat készítek fel a visszavonhatatlan igen kimondására, tudván tudom, hogy ezen áll vagy bukik jövőjük: látják-e az engedelmesség értékét, vállalják-e ezt holtomiglan-holtodiglan. Amikor megkérdezem a vőlegényt, hogy mindent megtenne-e menyasszonyáért, szinte nem érti a kérdést, ezt annyira természetesnek tartja. Valóban, ha valakit szeretünk, érte mindent megteszünk, örülünk, ha engedelmeskedhetünk neki. De amikor kihül vagy meghal a szeretet, nyúgnak érezzük az engedelmességet. Mindig „a szeretettel van baj, ha az engedelmesség nem örömteli”.¹¹ Lisieux-i Szent Teréz megtérését ahhoz a ponthoz köti, amikor első indulatát, sértődöttségét legyőzve tökéletesen édesapja kedvét kereste: „El kellett felejtenem magam, hogy a Papának örömet szerezhsek. A szeretet belépett a szívembe, és ettől kezdve boldog voltam.”

„A pedagógia a kényszerítés művészete.”¹² Az előzőekben az engedelmesség egyik oldalát, a szeretettel való összefüggését mutattuk be. A latin obedientia ezt a tartalmat ragadja meg. Társamnak a legdrágábbat ajándékozom: szabadságomat, magamat. De ennek feltétele: le kell mondanom önakaratomról. A magyar szó ezt a tartalmat ragadja meg: „engednem kell”. Ebben pedig rutint kell szerezni! Ha egy gyerekre a családban és az iskolában mindent ráhagynak, az soha „nem enged”, nem vesz erőt magán. Így teljesen alkalmatlanná válik a szeretetre, életfogytiglan boldogtalan lesz. Az ilyen emberekről találóan írja Gertrud von le Fort: „Kényetek-kedvetek fattyai vagytok, csupa kis lépés önmagatok körül.” A küzdelem az önakarat ellen nem pusztán egy nagylelkű „igen” kimondásáig tart, hanem életfogytiglan, hogy szavamam ne hamisítsam meg, ajándékaimat ne lopkodjam vissza.

„Ahol nincs tekintély és engedelmesség, ott nincs transzcendencia.”¹³ Bármit helyezzünk is Isten tekintélye és a neki való engedelmesség helyébe, a bálványimádás útjára tévedünk. Lehet ez emberi szerelem, vagy bármilyen önmagában nemes cél. Ha vissza nem fordulunk, már későn döbbenünk rá, hogy ahol a mindent kerestük, ott a semmi vár reánk. De ne higgyük, hogy ennek a tekintélynek megtagadása mindig valamilyen látványos aposztázia lenne. Gustave Thibon-t idézem: „A félig-meddig betartott ígérekkel egyet-egyét a pokol felé lépünk.” Ostobák vagyunk, amikor az Istennek való engedelmességben szabadságunk megfogyatkozását látjuk. Thomas Merton tisztázza, hogy nem az engedelmesség, hanem a zsarnokság nyirbálja meg szabadságunkat. Mivel Isten zsarnokságmentes, egyedül ő az, akit tökéletesen szabadon szolgálhatunk.

A kereszténység több mint törvényteljesítés. Maga Jézus mondja, hogy egy i-betűt vagy egy vesszőcskét sem vesz el a törvényből, hanem tökéletesíti azt. De hogyan? – Amikor valakivel szerződést kötök, pontosan tisztázom, hogy mivel tartozom neki, mi az a háttér, amit már követeléseivel nem léphet át. Ezzel szemben a kereszténység annak vállalását jelenti, hogy tőlem Jézus bármit, – értsünk szót: bármit –, kérhet. Foucauld atyától Jézus azt kérte, hogy mivel szeretne jelen lenni a Szaharában, járja a homoksivatagot, s ott misézzen minden nap. Kolbe atyától azt kérte, hogy szeretne jelen lenni az éhségbunkerben, ezért vállalja át a halált egy elítélt társától. És ők örömmel mondtak igent Jézus kérésére. Ha hiteles keresztény vagyok és erre szeretnék nevelni, akkor nem érem be primitív moralizálással, az állandóan keserűséget hozó rossz kompromisszumaim magyarázatásával. Életemet és nevelő-oktató munkámat olyan odaadás jellemzi, amilyent az előbbi két példában láthattunk.

5/ Küzdök a kiégés és elszürkülés ellen?

A pedagógus munkája: egyszemélyes színház.¹⁴ Ő a színdarab írója, rendezője, a kellékes és az előadó is. Tehát mindent ő végez, mindenért ő felel: nagy teher nehezedik rá. Ráadásul a közönség nem önként, várakozással jön az előadásra, hanem „oda van kényszer-

¹¹ Mónika naplója Vigilia Kiadó Bp. 1990. p. 42

¹² Dr. Gombocz János tanár urat idézem.

¹³ J. H. Newman

¹⁴ Dr. András Vera pszichológust idézem.

rítve”. Nem spontán „élvezi a darabot”, mert számon kérik mit látott-hallott. A nap hatodik-hetedik tanóráján pedig már mind az előadó, mind a közönség fáradt-nyügös. És másnap minden kezdődik előlről. Mi jó jöhet ki ebből?

Csak hallatlan erőfeszítés, koncentráció árán születhet meg némi fogható eredmény. De ez a pedagógus minden erejét kiveszi. A beérett gyümölcsöket már nem ő ízleli meg, mert azok valójában csak évtizedek múltán szürelhetők le, tehát vajmi kevés a sikerélmény is. Nem csoda, ha hivatásunkban oly sok a pályaelhagyó, vagy ami még rosszabb: a pályán maradó kiégett, elszürkült kolléga. – Mit tehetek, hogy ne jussak ilyen sorsra?

Ne éljek munkadrámában! A mártírkodás, az állandó panasz túlhajtottságonról, sokszor több energiát vesz el tőlem, mint tényleges munkám. Aki stopperórával a kezében loholja végig az életet, az elrohan a kis csodák mellett, teljesen képtelenné teszi magát, hogy akárcsak másodperc-törödékre is boldog lehessen. Ismerjük a kőfaragók példázatát. Az első mutatja vérhólyagos kezét, kicsorbult vésőjét, az eltört kalapácsnyelet. Az illető fáradt, megkeseredett. A második arcán már egy kis mosoly is megjelenik: „Látja, ilyen keserves munkát végzek, de családomért vállalom.” A harmadik pedig feltekint az égre, és sugárzó arccal ezt mondja: „Örülök, hogy katedrális építésén dolgozhatom.” Claudel alapján mondhatjuk, hogy az élet sokkal inkább ajándék, mint hódítás. Diákjaim előtt is hamis képet rajzolok az életről, ha nem jár át a megajándékozottság tudata. Mert valójában életem, tehetségem, hivatásom, a rám bízottak, a próbatételek, amelyekben edződöm: mind-mind ajándék.

Intenzív pihenés, állandó önművelés. Diákjaimat becsapom, ha rájuk nem minőségi időt fordítok. Gyakran eszembe jut a párhuzam: ha egy szelídítő nem koncentráció eléggé, nem tudja akarát rákényszeríteni az oroszlánokra, azok percek alatt végeznek vele. Az osztály a tanterembe lépésemkor pontosan beméri, ma meddig mehet el! Ne hazudjak magamnak: ha kipihent vagyok, nem lehet kihozni sodromból. Ha pedig nem, már az első visszajelzést eltorzítom, felcsattanok, vége a tisztességes kommunikációnak. És ennek kizárólag én vagyok az oka! – Az önművelés egyrészt azért fontos, mert annak a tanárnak van becsülete, aki magához tízszer szigorúbb, mint tanítványaihoz. Másrészt a középiskolás matematika azáltal, hogy harmincadjára tanítom ugyanazt, már elveszítette varázsát. A magam színvonalán kell e gyönyörű tudományt tovább művelnem, hogy óráimon ne legyenek unott, fásult.

Naponta hálát adok, hogy gyermekek között élhetek. Ennek értékét Jézus fogalmazta meg: a mennyek országában kizárólag gyermekeknek lesz helyük. A gyermek mindent ajándékként él meg, megdöbbenően nyitott, őszinte. Platón is megfogalmazza, hogy a világ megismerésének, kutatásának alapja a gyermeki csodálkozás. Georges Bernanos pedig ezt írja: „A világ élő, dobogó szíve a gyermekség. E nélkül a fősვნყség és a ravaszság egy-két évszázad alatt kiszáritotta volna a földet, és az fehér csontváz lenne, mely az űrben száguld.” Valójában egy-egy gyermektől, csoporttól mindig többek kapunk, mint ők tőlünk. Szemükben tükröződünk, röstelkedünk „fősვნყségünk, ravaszságunk” miatt, és egy kicsit jobbítunk életünkön. Ha örülünk, szeretünk gyerekek között lenni, ez bearanyozza legszürkébb hétköznapjainkat is. „Aki szeret, az nem fárad. És ha mégis fáradna, akkor szereti ezt a fáradságot.” – fogalmazza meg Szent Ágoston.

Fontosak számomra a baráti kapcsolatok. Már szóltam arról, hogy a „kortárs csoport” számunkra is fontos. Természetesen ezek között első helyen áll a házasság vagy a szerzetesi közösség. A hivatásunkban szükségszerűen jelen lévő egyoldalúságok itt gyógyulnak, így harmonikusabbá formálódhatunk. De fontos, hogy ide ne hozzuk át tanárszerepünket! Ne „kisdiaákként” kezeljük a többieket! Tudomásul kell venni, hogy a csoportban nem mi vagyunk a legokosabbak! Ne legyünk kioktatóak, próbáljunk időarányosan hozzászólni egy-egy témához! Baráti körben jó kontrolláltatni pedagógiai rögeszméimet, gyakorlatomat. Fejlődésemet segíti, ha részt veszek egy műhely munkájában. Tanítványaim számára is fontos, hogy hiteles, közösségi életet élő felnőttel találkozzanak bennem. Most, aktuálisan tanáruk vagyok, de egyben felnőtt életükhöz modellként is szolgállok.

Türelemért, erőért, szeretetért imádkozom. Isten legsajátosabb munkáját, az emberformálást bízta rám, amikor pedagógusnak hívott. Ha pedig ő hívott, nem hagy cserben. De nem is tolakszik: ha nekem úgy tetszik, mehetek a magam feje után. Ám ha így bajt

bajra halmozok, ne ellene vádaskodjam! Legyen bennem alázat, és a továbbiakban nagyobb bizalommal kérjem segítségét talán épp ezen, vagy ehhez hasonló szavakkal: „Uram, belátom, tőlem semmi sem telik. Kegyelem nélkül csak kiaszott fű vagyok, nem kövér legelő. De az is igaz, hogy sok minden rajtam fordul. Letérdelek, Uram. Kérlek, Te formáld ki formáló kezeimet!” – Mindent elront az a szülő vagy pedagógus, aki gyermekeire, diákjaira a maga elképzeléseit akarja ráerőltetni. Ha csendes imádságaimban diákjaimat sorra veszem, s róluk elbeszélgetek Teremtőjükkel, tisztábban látom, hogy mi a küldetésem hozzájuk.

Buzdítás állhatatosságra

Amikor – akár e tükör által – szembesülünk a kereszténység eszmerendszerével, elvárásaival, a teher alatt padlón érezzük magunkat. Újból és újból megkísértetünk, hogy e terhet ledobjuk, és „szabaddá váljunk”. De mielőtt ezt megtennénk, jusson eszünkbe Szent Ágoston biztatása. Ő sem tagadja – nem is tehetné –, hogy a kereszténység teher. De olyan teher, mint a madár szárnya. Olyan teher, amely a fölemelkedés eszköze. Ha ettől a „nyűgtől” a madár megszabadulna, többé nem tudna röpködni, valójában elveszítené szabadságát.

Életünk szépsége, hogy kötelékben röpködjünk. Gyönyörködünk társaink figuráiban, egy pár szép alakzatot el is tanulunk tőlük. Milyen öröm, amikor a pelyhes fiókák próbálgatják szárnyaikat, majd ellibbennek a fészek széléről, és nemcsak hogy nem zuhannak le, hanem szépen emelkednek fölfelé. És lehet nagyobb boldogsága egy madárnak, mint amikor fiókái még szebben, még boldogabban röpködjnek, mint ő?

in: MESTER ÉS TANÍTVÁNY

konzervatív pedagógiai folyóirat (2005 első negyedévi szám)

Különösen ajánlom pedagógusoknak, lelkipásztoroknak.

Megrendelhető: Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Mester és Tanítvány Szerkesztőség, 2081 Piliscsaba, Egyetem u. 1.

A folyóirat hatékonyan segíti a keresztény nevelést (egész évre: 2400 Ft).

mestan@btk.ppke.hu; 06-26/375-375 /2223 mellék

*„A világ bilincseinek kegyetlensége valódi,
kellemessége pedig hamis.*

*A világ fájdalma bizonyos,
gyönyörűsége pedig bizonytalan.*

*A világ fáradsága kemény,
pihenése nyugtalan.*

*A világ keserűsége teljes,
hitegetése pedig hiábavaló.”*

(Szent Ágoston)

PIARISTA NEVELÉS

Rendalapítónk

Kalazanci Szent József miközben Róma utcáit járta, szívébe nyilallt a fájdalom: hány élet megy tönkre már gyerekkorban! A kallódó gyerekeket összegyűjtötte, megmosdatta, megfésülte és el kezdte őket tanítani. Szeretete átragadt arra a tizennégy munkatársra, akikkel együtt 1617. március 25-én magukra öltötték a piarista reverendát, majd örök fogadalommal kötelezték el magukat, hogy egész életüket az ifjúság nevelésére szentelik.

Pietas et litterae

Vallásosság és tudomány: e két pillére épül a piarista nevelés. Pál apostol írja, hogy a hit „ésszerű hódolat” Isten előtt. Amilyen mértékben a vallásból kiszorul az értelem fénye, abból embert megnyomorító babona lesz. Szomorúan látjuk ezt napjainkban is (asztrológia, lélekvándorlás hite stb.). Ha egy gyermek már zsenge korban átítatódik ezen értékekkel, várhatóan egész élete folyása boldog lesz. E remény rendünk alapokmányában fogalmazódik meg, s ezért tesznek meg tanáraink mindent az igényes nevelés-oktatás érdekében.

Két hazának nevelünk polgárokat

A magyar történelem és művelődéstörténet egy harmadát markánsan meghatározta a piarista nevelés-oktatás. Diákunk volt a „nagy hármás”: Kossuth, Széchenyi, Deák; a Komáromot védő Klapka, melynek várát „nec arte, nec Marte” (sem csellel, sem harccal) nem tudta bevenni az ellenség. Íróink költőink legjavát említve: Katona, Madách, Vörösmarty volt diákunk. A tudósok, közéleti vezetők közül Semmelweis Ignácot, Eötvös Lórándot, Baross Gábort említem.

A piarista iskolák ma

A házasságok válsága vagy az elkényeztetés miatt sok családban megrendült a nevelés. Áldást jelent egy olyan pedagógiai hagyomány, amely négyszáz éves, tehát már kiállta az idő próbáját. Mivel minden gyermek megismételhetetlen csoda, rajtuk kísérletezni felelőtlen kalandorság. Ezért is érthető, hogy a gyermekük nevelését komolyan vevő szülők nagy bizalommal fordulnak iskoláink felé. A pártállam két intézménybe szorította vissza működésünket, az elmúlt tizennégy év alatt iskoláink, kollégiumaink száma kilencre gyarapodott.

Nem tanítókra, hanem tanúságtevőkre van szükség

Egy diák előtt annak a tanárnak van becsülete, csak az tud nevelni, aki hiteles ember. A piarista tantestület tagjai – szerzetesek és világiak egyaránt – nem pusztán munkahelynek tekintik az iskolát, hanem elkötelezettek egy négyszáz éves örökség mellett. Olyan örökség mellett, melynek megdöbbentő dokumentuma Sík Sándor piarista tartományfőnök itt közölt beszéde:

Sík Sándor:

Sem halál, sem élet el nem szakíthat bennünket az ifjúság szeretetétől és szolgálatától

Beszéd a budapesti Piarista Gimnázium 1948-as
Te Deum-án, az egyházi iskolák államosításakor

Édes Fiaim! Kedves Szülők!

Te Deumra gyűltünk össze. A Te Deum minden időben kettősarcú ünnep volt. Megvolt az örvendetes jellege: **hálaadás** az Úristennek az év folyamán nyert kegyelmekért. Hálát adunk ma is az év kegyelmeiért, elsősorban azért a nagy kegyelemért, hogy ebben az évben is becsületesen teljesíthettük kötelességünket, jó munkát végezhattünk: fiúk és tanárok egyaránt.

De a Te Deumnak mindig volt egy kissé szomorkás, fájdalmas arca is. Befejezés volt és **búcsúzás**; az örömből és hálából mindig belekapcsolódott egy kis fájdalom, egy melankolikus hang: az iskolától való ideiglenes búcsúzás.

I. rész: A jelen helyzet

Most fájdalmasabb a búcsúzás

Most szomorúbb a búcsúzás, mint más évek Te Deum-jain. Mindnyájan tudjuk, hogy néhány óra még és benyújtják a magyar parlamentben az **egyházi iskolák államosításáról** szóló törvényt. Semmi sem áll távolabb tőlem – és kétszeresen nem innen, az oltár előtt –, mint hogy ehhez hozzászóljak, hogy kritizáljak politikai intézkedéseket. Ehhez sem szólhatok hozzá, nem is akarok.

Ilyen intézkedésekkel szemben a katolikus Egyháznak egyetlen védőfegyvere az **imádság**, és azon kívül a több, a **nagyobb szeretet**. Ez a szeretet parancsolja nekünk, hogy jóhiszeműséget tegyünk fel, legalább egy részéről azoknak is, akik ilyen intézkedéseket hoznak, hiszen már az Úr Jézustól halljuk Szent János Evangéliumában: „Eljön az óra, hogy mindaz, aki megöl titeket, szolgálatot vél tenni az Istennek” (Jn 16,2). Hinnünk kell: sokan azt hiszik, hogy jót cselekszenek, amikor ezt cselekszik.

Nem is szólhatnék hozzá ehhez a kérdéshez már csak azért sem, mert nagyon általánosak a törvény szavai, és nem tudhatjuk, hogy a valóságban hogyan fog festeni, mi lesz a sorsa gyakorlatban az iskoláinknak, és **milyen sors vár** erre a mi iskolánkra.

Milyen lesz a jövő?

Akarunk **bízni** a jövőben, és akarunk hinni, hogy amitől félünk, nem következik be. De nehéz a szívünk, a diákoké is, és ezerszer inkább – jól tudom én ezt – a kedves édesapáké és édesanyáké is. Nem tudnak megszabadulni a legrosszabb gondolatától sem. A nehéz szív elsősorban arra gondol, amitől fél, és nem tudja szemét levenni arról, amit fenyegetőnek érez.

Állítsuk magunk elé: mit jelent számunkra – e kis családi kör számára, amely most itt egybegyűlt – a nekünk legfájóbb lehetőség, mint tény. Ha ezt kérdezzük, két fájó gondolatot kell magunk elé állítanunk. Az egyik, az elvi valóság, amely bekövetkezhet: ebben az iskolában ösztől kezdve **más jellegű nevelés** lesz, mint eddig.

Lehetséges, hogy ez a **más** szellemű tanítás:

- nem lesz kevésbé **haladó**, mint a mienk volt, de haladóbb nem lehet!

- Lehetséges, hogy nem lesz kevésbé **demokratikus**, mint a mienk volt, de demokratikusabb nem lehet!
- Lehetséges, hogy nálunk külön nevelők fogják átvenni az ifjúságot, nagyobb tudással, felkészültséggel, jóakarattal, odaadással, ez lehetséges, de nagyobb **szeretettel** nem fogják szeretni, mint ahogy mi tettük.

Veszélyben két érték

Bizonyos azonban, hogy **két aggasztó dolog** fenyeget.

A mi nevelésünknek, a keresztény nevelési rendnek alapvető gondolata, hogy ifjúságunkat az **egész valóságra** neveltük. Beállítottuk a valóság egészébe, amely magába foglalja a természetet és a természetfölöttit, időt és örökkévalóságot, embert és Istent, a valóságnak azt a mérhetetlenül nagyobb és jelentősebb felét is, amit az isteni, az örök és a természetfölötti jelent. Mindenesetre bekövetkezhet az a helyzet, hogy erre az egész igazságra nem fognak nevelődni az új iskolában.

És lehetséges – adja Isten, hogy ne úgy legyen! -, hogy nem fog érvényesülni a keresztény pedagógia másik alapvető elve sem. Ez pedig az, hogy mi az emberi személyiséget mérhetetlenül **tiszteljük** és értékeljük. Mi tudjuk az Úr Jézustól, hogy a lélek – egyetlen lélek is – több mint az egész világ. Azért a mi legnagyobb, áhítatos tiszteletünk övezte mindig ifjúságunknak, neveltjeinknek személyiségét; annak teljes kifejlődését, emberi és isteni keretek között szabadságát. Mindenesetre számolnunk kell azzal, hogyha az új szellem vallani is fogja ezt a tiszteletet, nem azt fogja érteni sem a személyiségen, sem annak tiszteletén és szabadságán, amit mi értettünk.

Nehéz az elszakadás

Azzal is szembe kell néznünk, – ha bekövetkezik, amitől félünk –, az az érzelmi valóság, hogy **nem dolgozunk tovább együtt**. Én nagyon jól tudom, mit jelent ez az édesapáknak, édesanyáknak! Nem akarom az amúgy is nehéz szíveket még nehezebbé tenni, nem folytatom ezt a gondolatot. Jól tudom, hogy mit jelent ez a diákoknak. Magam is voltam diák, és itt voltam diák, és azóta is számtalan diákkal érintkeztem és érintkezem. Jól tudom, hogy a mi diákjaink minden kellemetlen, bántó, fájdalmas emléken túl is – amelyek kétségtelenül hozzáfűződnek az iskolai emlékekhez – mégis örömmel, önérzettel és visszavágyódással gondolnak az itt töltött évekre.

Hisz mi tanárok is – akárhány van köztünk, aki mint én is, **életének nagyobb felét** töltötte ennek az iskolának falai között –, ha tanári éveinkre visszagondolunk, sok kellemetlen emléket, bosszúságot, kényelmetlenséget látunk magunk mögött, és mégis szívünk szakadna meg, ha meg kellene válnunk ettől az iskolától.

II. rész: Tekintsünk előre!

Ha ezeknek a lehetőségeknek a szemébe nézek, mit tudok mondani **búcsúzóul** ennek a mi kis iskolacsaládunknak?

Fiúk, őriztétek az egész emberséget!

Az ifjúságnak kettőt mondok: először is, fiúk, sohase legyetek kisebbek magatoknál. Sohase csonkítsátok meg magatokban azt az **egész valóságot**, amelyre mi itt neveltünk. E nélkül, úgy érezzük, nem méltó az ember az ember névre, és nem érdemes élni ezen a földön. Ne alkudjatok meg csonka emberséggel, a legmagasabbnál alacsonyabb eszménnyel, hanem akarjatok egész emberek lenni, egész valósággal, akiktől semmi emberi és semmi isteni nem idegen.

Ne legyetek kisebbek önmagatoknál abban sem, hogy engednétek megcsökkenni magatokban a keresztény **jellemnek** azt a tisztaságát, határozottságát és erejét, amelyre mi neveltünk benneteket, s amelynek magatokban való kidolgozására elindultatok. Ez a nevelés és ez az elindulás kötelez. Menjete tovább a Krisztus-követés útján; nincs más útja az igazi emberségnek. Amit még mondani akarok: ha nem fogunk is együtt dolgozni, rajtatok lesz a szemünk, és veletek lesz a szívünk szüntelenül.

Köszönöm a szülők bizalmát

Mit mondjak a kedves szülőknek?

Mélységes meghatottsággal köszönöm nekik, hogy bíztak bennünk, és **ránk bízták** legdrágább kincsüket. Köszönöm nekik – talán még nagyobb meghatottsággal – , hogy most is, ma is úgy bíznak bennünk, amiről félreérthetetlen tanúságot tesznek nap-nap után, szinte óráról-órára. Köszönöm nekik és kérem őket, hogy ezt a bizalmat tartsák meg számunkra a jövőben is, mert az eljövendő időben Isten után ez a bizalom lesz nekünk a legnagyobb erőnk.

Az előbb azt a szót használtam, hogy egy kis **család** vagyunk itt. Ki ne érezné, apák és anyák, idejáró gyerekek szülei, hogy itt minálunk diák, tanár és szülő is egy kis családot alkotott, a családot összekötő eszmei és érzelmi kötelékekben. Arra kérem a kedves szülőket, hogy ez a család ne boruljon fel ezután sem. Ez a templom, ez a kápolna mindenkor középpontja lesz ennek a családnak.

Mi, tanárok hűségesek maradunk az ifjúság szeretetéhez

Magunkról, tanárokról is mondanom kell valamit: diákoknak, szülőknek, az országnak, de mindenesetre az Úristennek.

Haszontalan szolgák voltunk; nagyon jól tudjuk, hogy nagyon sokszor nem álltunk hivatásunk magaslatán. Az eszméknek és eszményeknek, amelyeknek realitásáról és páratlan értékéről meg vagyunk győződve, nem voltunk mindig méltó képviselői. Bánjuk és szégyelljük.

De kettőről nem tehetünk magunknak szemrehányást; e kettő ellen nem vétettünk, nem akarunk, és nem fogunk véteni a jövőben sem.

Az egyik a **kalazanciusi hivatás**. Mi piaristák Kalazanci Szent József nyomán rátettük életünket az ifjúságnak „in spiritu intelligentiae et pietatis” (az értelem és jámborság szellemében) való nevelésére. Ezt cselekedtük eddig, és nincs lehetősége számunkra a jövőben sem annak, hogy ne ezt cselekedjük. Mi nem lehetünk hűtlenek sem az értelemhez, sem jámborsághoz, sem ahhoz, hogy életünket az ifjúságnak adjuk, mert ha piaristákká lettünk, nincs létjoga másképp életünknek. Tehát ezt fogjuk tenni továbbra is. Hogyan? Nem tudom! Egy bizonyos: ezért éltünk és ezért fogunk élni, akármi történjék. Az élet majd fog gondoskodni magáról. De a hivatásnak kötelessége is, szenvedélye is kiirthatatlanul él; és élni, dolgozni fog bennünk.

És élni fog, és dolgozni az is, ami ennek a hivatásnak a lelke: a **szeretet** az ifjúság, minden egyes fiatalunk iránt. Azt olvassuk a Rómaiakhoz írt levélben: „Sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem jövődők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek szeretetétől, amely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyon” (Róm 8,38-39). Nekünk, akik életünket a kalazanciusi hivatásra tettük rá, az Isten szeretete és Krisztus szeretete elsősorban az ifjúság szeretetében, cselekvő szeretetében kell, hogy megnyilatkozzék.

Szent fogadás

Ezért Isten és ember előtt nem búcsúszóval, hanem ezzel a szent fogadással végzem: „**Sem halál, sem élet**, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat bennünket az ifjúság szeretetétől és szolgálatától, amely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyon.” Amen.